

לע"נ הרבנית חוה דינה
בת הגרי"מ חרל"פ זצ"ל
נלב"ע כג באב ה'תשנ"ד

הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל
(יומן שיחות מפיו על-ידי חתנו
הרב ישראל בארי זצ"ל)

"יומן"

הרב ישראל בארי זצ"ל נולד בדרוהיציין בחבל פולסיה שבפולין בשנת ה'תר"ע. למד בנוכהרדוק ובקמיניץ, ובשנת ה'תרצ"ח עלה לארץ. למד בישיבת חברון, ונשא לאשה את הרבנית חוה דינה ע"ה, בתו הצעירה של הגרי"מ חרל"פ זצ"ל. בשנת ה'תש"א התמנה כרבה של נס-ציונה, וכיהן בה כרבנות למעלה משלושים שנה. חיבר ספרים בהלכה ובאגדה, ביניהם "משנת-ראשונים" ג' חלקים על הלכות עבודה לרמב"ם; "המדרש-כהלכה" המבאר הלכות שונות הנלמדות מהמדרשים; "הגיוני-קדם"; "כבודה-של-תורה". היה בעל נפש פיוטית ואף חיבר שירים ופיוטים. לאחר מלחמת ששת-הימים יצא לבקר במקומות הקדושים; גדולה היתה אהבתו לארץ-ישראל וסירב להצעת רבנות מקהילה גדולה בחוץ-לארץ. נלחם על שמירת השבת והכשרות כמושבה שלימים הפכה לעיר נס-ציונה. נפטר בז' בכסלו ה'תשל"ב.

מתפרסם כאן מעט ממבחר השיחות ששמע מפי חותנו, אשר העלה על הכתב עוד בחיי חותנו, בתוך קובץ בן כ"ב עמודים שבכותרתו כתב "יומן", והקדים הקדמה קצרה, המובאת אף היא לפנינו. תודה מיוחדת לבני משפחתו שמסרו לנו את העתק כתב-היד. הכתוב בתוך [] הוא מהעורך.

מה ששמעתי מפי מו"ח הרב הגאון האמיתי פאר המחשבה והרעיון הגרי"מ חרל"פ, ושיחותיו הגדושים פנינים יקרים, אשר שמע ולמד מרבתי הגאונים נ"ע, ושימושו הגדול הוא שטבעה את חותמו המיוחד לו, אשר מי לב רגש ועינים לראות, הריהו מועבר לדורות קדומים, לימי פריחת ושגשוג הקבלה, עם אישים המלאים קסם רח עולמים, במכסה הנגלה מצופה, על יסוד האמונה החזקה החושית בלי הגבלות. לבו הגדול המלא אהבת ישראל וארצו הקדושה, מחו השקוע מחשבות עליונות ולכסא הכבוד יגיע, מהוים יחד אישיות מיוחדת, אשר רק לעיתים רחוקות פוגשים אותה בתולדות ישראל, כעין גלגול נשמה קדמאה, אבוקה הגדולה הנמשכת בכח למעלה עד כלות הנפש. וב"ה שזכינו שאבוקה הזאת תאיר לנו בימים חשוכים כאלה אשר אין נגה להם, אשריהים הסופגים זיקי אורות קדשו אשר כברקים תאיר להם, זכאין אינון המכינים לבם להקשיב על דבר אמת לקיים מוצאי' מצאו חיים.

יום ה' עשיית תרצי"ט

Skor

(1) בר"ה שוחחנו על קדושת היום ומיצוי הדין, ואמר בשם הגאון הצדיק וכו' מוהר"ר יצחק בלזר זצ"ל, מה שאמרו חז"ל שצדיקים מהפכין מדת הדין לרחמים וכן מדת הרחמים לדין, וזה תמוה. [אלא] למה הדבר דומה, לאדם שעובר בשוק ומקטרתו בפיו ביוה"כ שחל בשבת, והוא לא ידע את גור דינו שנחתם לו ח"ו למיתה, הרואה אותו ויודע גורלו תופשו בידו ומוכיחו עד כדי הכאה, בטענה איך לא יחוס על עצמו בשעה שספרי מתים מונחים לפניו והוא נמנה בתוכם, לא ירגיש וירחם על עצמו, הרי זה ממדת הרחמים בא לו העונש, שאלמלא זה לא אכפת לי, ודפח"ח.

*

(2) בשם הנ"ל. מאי דכתיב דלתיך דפקנו חנון ורחום, דלתיך דפקנו, נא אל תשיבנו ריקם, מהו הכפל בלשון? למה הדבר דומה, לאחד שהיה עשיר גדול ומפורסם לשבח בתוך מכיריו, לימים נכנס בו רוח שטות וכספו אבד במשחק הקלפים. כל רעיו פנו אליו עורף, שאם האדם לא יחוס על עצמו מי יחוס עליו. לימים כשכבר לא מצא אורח לחייו ונצרך לבריות, נכנס לבעה"ב שלו ופתח ואמר: יודע אני מה בלבך להגיד לי, כבר קדמוך בזה כל מכירי, גדול צערי עד שעברתי סף ביתך בידעי צדקת טענתך, אבל מכיון שכבר נאלצתי לבקש אותך, תבין שגדול הוא המכאוב שהכריח אותי לעמוד לפניך, אז בבקשה ממך אל תשיב פני ריקם, וזהו מכיון שדלתיך כבר דפקנו אל תשיבנו ריקם.

*

(3) ביום ה' דיברנו אודות שליחת מכתבי ברכה לקרובים, ואמר שרואים בחוש שבכל דבר שהיצר מצא לו איזה פתח לדרכו, בזה הוא נתקל. אמרו חז"ל שהקב"ה אוהב מי שמקרב את קרובו, ובוזה היצר מכיר, ואינו מניח לכתוב, וכמה עיכובים כבר נמצאים. וספר שר' ישראל סלנט הי' מסתפק אם הוא צריך מן הדין לשלוח מכתבים לאביו לר' ארי' (המחבר הגהות על הש"ס בשם בן ארי'), כי הבולים הם משלו ולא משל אב [ראה קידושין לב. כיבוד אב משל אב].

אבא שלו [=של ר' ישראל סלנטר] היה מתרעם עליו שלא הלך בדרכו ולחדש ולפעול במקצוע שלו, ז"א בגמ' ופוסקים.

*

(4) בענין החברה של משפט התורה שרצו שהוא [הגרי"מ] יהיה הנשיא והוא ינהל לפי רוחו, הוא ספר שלר' ישראל הנ"ל הציעו לו שינהל את בית מדרש לרבנים שנתיסד בוילנא, ובשמעו את ההצעה הזאת מיד יצא

יומן שיחות

ברכבת ונסע, ועד שלא הספיק לבא אל המקום המיועד, ירד שוב ועלה ברכבת אחרת ושוב נסע, ושאלו לו מכיריו, למה הוא כ"כ בורח, וע"ז באה התשובה שמוכרח למהר, שהוא מפחד שמא היצה"ר יפתהו שגם זה בכלל מצוה הוא...

*

(5) דיברנו בענין ויכוח וספר מעשה מהנ"ל שהוא היה אומר התרחק מהויכוח, למה? שכל אדם חבוי בקרבו השטות והפקחות כמו שני אנשים יושבים לו בלבו תמיד, ואז אם אני אדבר דברים נוכחים, יתכן שהטפש שלי לא יבין וידחה את זה, ואז אין בכך כלום. משא"כ אם הוא יאמר דברי שטות ואשמע אותם, הטיפש שלי יבין את זה, וצריך כח הפקחות לדחות את זה, וזה הפסד גדול, והבן.

*

(6) יום א' האזינו, שוחחנו בענין קבלת על הרבנות, וספר שר' יוסף דב אב"ד דבריסק קבל כתב רבנות מסלוצק ושאל לאביו אם לקבל את הזמנתם או לא. על זה ענה לו אביו: אפשר לו לקבל רק בשלושה תנאים: הא', שישב לו אחורי הבימה, לא כמו שמקובל שרב יושב בראש במזרח. הב', שלא יקומו מלפניו. והג', שלא יקח שום שכירות מאנשי העיר. והוסיף שבכ"ז לסירוב החלטי עדיין לא הגיע...

*

(7) בהיות הרידב"ז בירושלים, קבע שיעור לירושלים אשר הוא עצמו פתח, לתלמוד להתחיל בפאה - אלו דברים שאין להם שיעור וכו' ותלמוד תורה. וקם מתוך התלהבות וצעק: מה, אין שיעור לת"ת? ברמב"ם כתב מפורש שיעור "עד שימות"!¹...

*

(8) במוצאי יום-הכיפורים אכלנו בשמחה כדין, וסמכנו שהשם ב"ה מחל לעונותינו ולעונות עמו ישראל. וספר חותני, שהרב ר' חיים זוננפלד היה אומר במוצאי יום-הכיפורים: אני נכון לשטוף רגלי פושעי ישראל ולשתות את מימיו, כי כולם כיום צדיקים. ומן הרב קוק ז"ל היה אומר: אם ביום-הכיפורים כתוב וזקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, שהכוונה שהבורא

1. "עד אימתי חייב לתלמוד תורה? עד יום מותו. שנאמר: 'זמן יסורו מלבבך כל ימי חייוך', הלכות תלמוד-תורה פתק א הלכה י.

משפיע לישראל בטיפין, שעל-ידי זה גם כן הם נטהרים, אבל במוצאי יום-הכיפורים יכולים לשאוב מלא דלי כל אחד ואחד.

(9) אמרו במגילה ז': רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, מבסוס. קם רבה ושחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי ואחייה. ויש להבין, כי ששחט אותו על זה שהיה לו מחשבה כדומה לאלו גם בהיות[ו] מפוכח, שאי-אפשר לשכור שיעשה על-פי רוב אלא מה שחשב לפני שכרותו, אלא שזין מוציא סוד. וצריך להבין סוד התרעומת של רבה לרבי זירא.

אמנם כשנתבונן נראה שחלוקים רבים ביחס נפשי ואופי מדותי בין רבה לרבי זירא. (בגיטין) [בכתובות קי:] רב זירא היה משתמט מקמי רב יהודה לפי שרב יהודה היה אומר כל העולה מבבל לארץ-ישראל עובר בעשה. חזינן שהיה נאמן ואוהב את ארצנו הקדושה בנגוד לדעת החכמים שאסרו לצאת מבבל. [ובסנהדרין [לו.], הני בריוני דהוי בשבכותיה דרבי זירא, והיה מקרב והיה קפדי רבנן עליו. כי שכיב רבי זירא, אמרו מאן בעי רחמי עלן, אהדריה בתיובתא. הרי שרבי זירא השתדל לא לרחק את העברנים אלא קרבים בדברים ובנחת, והשפעתו ניכרת מזה שאחרי שנסתלק הבינו את גודל ההיצר ושובו בתשובה.

ועל זה אמר הרב [=הראי"ה קוק] זצ"ל, כי גם אני שאוהב את ארץ-ישראל מקרב החפשים להשיב לב בנים על אבותם, אז וקפדי רבנן עליה, ונוטריקון זירא הוא: זה ר א י . ומסיים מורי חותני שליט"א: (וביומא) [ובשבת קנג.] אמר ליה אביי לרבה: כגון מר, דסנו ליה כוליה פומפדיתאי, מאן מספיד ליה. - (חזינן מזה) והאי צורבא מרבנן דסני לי משום דמוכח ליה במידי דשמעתא. חזינן מזה שרבה היה מוכיח לבני דורו ובניגוד לדעת רבי זירא שהיה חביב על הבריות על ידי התקרבותו להם ולתורה. רבה היה מרחק והיו מקפידים עליו ובוזה ניגוד של הניגודים הנפשיים של רבה ורב זירא, עד שפורים שלא השתלט על עצמו קם ושחט. והוא ישר ונכון. ודפח"ח, פורים ת"ש.

(10) ואמר לי נגד זה שהרבנים לא משפיעים בסביבתם כהוגן, הוא מסיבת כמו שכתוב כצאן שאין להם רועה. מהו ענין להם, היה צריך שיכתוב כצאן בלי רועה? אך הענין שכל רב אין דאגתו לרעות צאנו, אלא טובת ההנאה שיצא לו, שיהיה מסודר. וזה שאין "להם", שאין הוא בשבילם אלא לעצמו.